

WSPÓŁPRACA KULTURALNA PRL I NRD
W LATACH 1945—1969
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM ZIEMI LUBUSKIEJ

Współpraca kulturalna Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej miała już swoją tradycję i osiągnięcia zanim powstało pierwsze demokratyczne i ludowe państwo narodu niemieckiego. Na ten dorobek, który zbilansowano podczas podpisania pierwszej umowy w roku 1950 składały się doświadczenia pięciu lat powojennej współpracy, a także pragnienia i dążenia postępowego nurtu narodu niemieckiego do nowego kształtowania stosunków polsko-niemieckich i przewartościowania negatywnego bilansu kontaktów obu państw i narodów w przeszłości. Nie będzie chyba przesady w stwierdzeniu, że stosunki kulturalne — w formie kontaktów z reguły bardzo osobistych — wniosły największy wkład do niwelacji uprzedzeń, przekazując współpartnerom największe i jednocześnie najpiękniejsze wartości jakie w przeszłości wykształciły narody polski i niemiecki. Kontakty kulturalne stały się jednym z ważniejszych czynników kształtujących nowy rozdział w stosunkach między sąsiadującymi od wieków narodami.

Mimo, że chcemy mówić o pewnych elementach percepcji i przyjęcia socjalistycznej kultury naszego zachodniego sąsiada w Polsce, to nie sposób oddzielić to zagadnienie od przyjęcia i zrozumienia polskiej kultury w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Są to kompleksy zagadnień wzajemnie się determinujące.

Nasz kraj i nasze społeczeństwo jest zainteresowane tym, by obywatele Niemieckiej Republiki Demokratycznej w świadomy sposób kształtowali swoje życie społeczne i polityczne na nowych przesłankach i nowej ideologii.

W minionym dwudziestolecu znaczenie kontaktów kulturowych, artystycznych i naukowych urosło do dużej rangi. Zdajemy sobie jednakże z tego sprawy, że możemy podać jedynie nieliczne charakterystyczne przykłady współpracy kulturalnej między narodem niemieckim i narodem polskim, wskazać na kierunki percepcji dzieł artystycznych i wartości kulturalnych powstałych w minionym ćwierćwieczu w obu krajach. Całościowe przedstawienie tych zagadnień wymagałoby przeprowadzenia rozległych badań socjologicznych, psychologicznych i estetycznych, badań porównawczych, a także określonych studiów w poszczególnych dziedzinach sztuki.

Współpraca kulturalna pomiędzy naszym krajem, a tym terenem niemieckiego obszaru językowego, na którym 7 października 1949¹ powstała Niemiecka Republika Demokratyczna, rozpoczęła się zaraz po zakończeniu działań wojennych. Główne zadania w realizowaniu tej współpracy przyjęła Polska Misja Wojskowa w Berlinie. Ze strony niemieckiej zaalążki współpracy realizowało „Towarzystwo Nawiazania Dobrosąsiedzkich Stosunków z Polską” powstałe

¹ Powstanie NRD, jego podstawy prawne i sytuacja międzynarodowa, jest szczegółowo omówiona w publikacji Instytutu Zachodniego „Monografia Niemiec Współczesnych” pod red. Gerarda Labudy, T. I Niemiecka Republika Demokratyczna, Poznań 1963. Tam czytelnik znajdzie również dalszą literaturę.

w 1949 roku oraz wydawnictwo tego Towarzystwa „Blick nach Polen”². Jedną z ciekawszych publikacji wydawnictwa była wydana w 1953 roku³ antologia wypowiedzi i utworów poświęconych Polsce, zebranych z całego dorobku niemieckiego piśmiennictwa.

Powstanie pierwszego państwa narodu niemieckiego, realizujące podstawowe zasady marksistowsko-leninowskich idei społecznych, podpisanie przez przedstawicieli rządu tego państwa pierwszej umowy o współpracy kulturalnej z Polską nadała tym kontaktom ramy organizacyjne i podstawy prawne.

Pierwszym postanowieniem o współpracy kulturalnej pomiędzy Polską Rzeczypospolitą Ludową i Niemiecką Republiką Demokratyczną był protokół z dnia 6 czerwca 1950 roku⁴. Dokument ten regulował zasady współpracy obu sygnatariuszy w dziedzinie nauki, oświaty, literatury, filmu, teatru, muzyki i innych dziedzin życia kulturalnego. Ujęto w nim także szczegółowe wskazania realizacji współpracy. Aneksm tego dokumentu było porozumienie podpisane przez radiofonie obu krajów ze szczególnym wyszczególnieniem zasad kontaktów i przejęcia audycji sąsiada.

Pierwszą umową długoterminową obejmującą zagadnienia współpracy kulturalnej, była podpisana w dniu 8 stycznia 1952 roku⁵, z ważnością na pięć lat, umowa pomiędzy rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i rządem Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Na podstawie tej umowy powołano stałą mieszaną komisję polsko-niemiecką z zadaniem przygotowania rocznych, szczegółowych planów pracy. W związku z podpisaniem umowy w dniu 8 stycznia 1952 roku, protokół z roku 1950 utracił swoją ważność.

Kolejnym aktem ustalającym współpracę w dziedzinie medycyny weterynaryjnej, była umowa podpisana 9 lipca 1955 roku⁶. Umowę o współpracy pomiędzy Akademią Nauk obu krajów podpisano 27 stycznia 1965 roku⁷. Działając w ramach ustalonych w umowie o współpracy kulturalnej z roku 1952, rządy obu krajów postanowiły utworzyć w stolicach Ośrodki Kultury i Informacji sąsiada. Protokół ujmujący ustalenia w tym względzie podpisano w Warszawie w dniu 6 maja 1959 roku⁸. Nadzór nad pracą ośrodków przekazano ambasadom: polskiej w Berlinie i ambasadzie NRD w Warszawie. Ośrodki w myśl umowy powinny kierować działalnością popularyzatorską i informacyjną o sąsiedzkim kraju, organizować imprezy

² Towarzystwo Nawązania Dobrosąsiedzkich Stosunków z Polską miało swoje własne wydawnictwo i własny miesięcznik. W obu wypadkach nazwy brzmiały „Blick nach Polen”. Miesięcznik „Blick nach Polen” publikował materiały mówiące o odradzającej się Polsce, oraz o wspólnych walkach polskich i niemieckich rewolucjonistów przeciw burżuazji i imperializmowi. W kwietniu 1953 roku przemianowano miesięcznik „Blick nach Polen” w czasopismo poświęcone przyjaźni między krajami socjalistycznymi o tytule: „Von Peking bis Tirana”. Poza omawianym miesięcznikiem wydawnictwo „Blick nach Polen” wydawało także książki o tematyce polskiej. W 1952 roku ukazała się pozycja zatytułowana „Polen unser Nachbar, unser Freund”. W tym samym roku „Das Antlitz des neuen Polens”. Jedną z najciekawszych pozycji książkowych tego wydawnictwa była pozycja, która ukazała się w 1953 roku. Zebrano w niej wypowiedzi mężów stanów, literatów, działaczy niemieckich, którzy na przestrzeni dziejów zabiegali o sprawę polską. Dotyczy to w dużej mierze Wiesny Ludów. Bardzo znamienny jest tytuł tej edycji: „Für Polens Freiheit” — „Za wolność Polski”. W latach pięćdziesiątych wydawnictwo „Blick nach Polen” zostało przemianowane na wydawnictwo „Volk und Welt”. Były to jednak nie tylko zmiany nazw wydawnictwa i czasopisma — powiązane one były ze zmianą profilu publikacji.

³ Patrz przypisy poprzedni.

⁴ Dokumente der Aussenpolitik der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik. T. IV, s. 128—130; Protokół o współpracy kulturalnej pomiędzy PRL i NRD z dnia 6. VI. 1950 r.

⁵ Umowa o współpracy kulturalnej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Niemieckiej Republiki Demokratycznej” Dz. U. nr 27, poz. 183 z roku 1952.

⁶ Dokumente der Aussenpolitik der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik. T. III, s. 500; Umowa o współpracy weterynaryjnej pomiędzy PRL i NRD z dnia 9. VII. 1950 r.

⁷ Op. cit. T. III, s. 504; Umowa o współpracy pomiędzy Akademią Nauk PRL i NRD z dnia 27. I. 1956 r.

⁸ Op. cit. T. VII, s. 409; Protokół o powołaniu i określenie zakresu działalności Ośrodków Kultury i Informacji w Warszawie i Berlinie z dnia 6. V. 1959 r.

kulturalne, koncerty, wykłady, spotkania literackie, wystawy, wieczory filmowe, spotkania z literatami, dziennikarzami i przedstawicielami nauki. Ośrodki dysponować będą czytelnią i biblioteką, do dyspozycji korzystających znajdzie się prasa codzienna, czasopisma i inne publikacje, zajmą się także wypożyczaniem książek i udzielą wszelkich informacji o życiu społecznym, gospodarczym i kulturalnym swego kraju. Poza sprzedażą detaliczną książek, reprodukcji malarstwa, płyt, wyrobów sztuki ludowej, prowadzone będą kursy języka niemieckiego w Warszawie i polskiego w Berlinie.

Umowa o współpracy kulturalnej zachowała swoją ważność do chwili podpisania nowej umowy w dniu 6 października 1964 roku⁹. Nowa umowa — jak pisało wówczas „Neues Deutschland”¹⁰ zastępuje umowę z roku 1952, która w wyniku poważnego rozwoju obu krajów, postępu i osiągnięć we współpracy kulturalnej i naukowej okazała się niewystarczająca. Umowa ta reguluje w artykule 1 współpracę Akademii Nauk obu krajów; w artykule 2 zobowiązują się obie strony do wymiany i przyjmowania absolwentów szkół wyższych; artykuł 3 mówi o wzajemnym popieraniu wymiany doświadczeń w dziedzinie wychowania i kształcenia młodzieży; kolejny artykuł mówi o popieraniu wprowadzenia do programów szkolnych wiadomości z literatury, historii, geografii i nauki języków obcych współpartnera; artykuł 5 normuje wymianę doświadczeń w dziedzinie stosowania form i metod pracy w polityce kulturalno-oświatowej i kontakty między instytucjami o charakterze kulturalnym; artykuł 6 mówi o wzajemnym popieraniu kontaktów pomiędzy stowarzyszeniami twórczymi; w artykule 7 zobowiązuje się układające strony do popierania współpracy środków masowego przekazu; w następnym do wzajemnej ochrony praw autorskich; kolejne artykuły mówią o popieraniu współpracy pomiędzy zespołami amatorskimi, organizacjami młodzieżowymi, turystycznymi i społecznymi, o popieraniu współpracy w ramach międzynarodowych organizacji i konwencji oraz o popieraniu działalności i dalszego rozwoju Ośrodków Kultury i Informacji w Warszawie i Berlinie. A w artykule 12 omawianej umowy, stwierdza się, że obie strony będą opracowywać dwuletnie plany robocze, a po roku na wspólnych konsultacjach omawiać realizację dokonań.

Umowa o współpracy kulturalnej z dnia 6 października 1964 roku zawarta została na okres 5 lat. Jeżeli jedna ze stron nie wypowie umowy na sześć miesięcy przed upływem okresu ważności, następuje jej dalsze automatyczne przedłużenie o dalszych pięć lat. Jednocześnie utraciła swą moc umowa o współpracy kulturalnej z roku 1952. Kolejnym ważnym aktem prawnym w stosunkach między Polską Rzeczypospolitą Ludową a Niemiecką Republiką Demokratyczną jest podpisany dnia 15 marca 1967 roku Układ o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy¹¹. Układ ten określa wzajemne kontakty na dalsze lata. W artykule pierwszym czytamy: „Wysokie umawiające się strony będą rozwijać i umacniać przyjaźń i współpracę we wszystkich dziedzinach, zgodnie z zasadami socjalistycznego internacjonalizmu, wzajemnej pomocy i wzajemnych korzyści oraz na podstawie równouprawnienia, poszanowania suwerenności i nieingerencji w wewnętrzne sprawy drugiej strony”.

Tak więc artykuł określa w sposób generalny kierunki współpracy obu państw. Szczegółowo o kierunkach współpracy kulturalnej mówi artykuł 9:

⁹ Umowa o współpracy kulturalnej pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Niemieckiej Republiki Demokratycznej, podpisano w Warszawie dnia 6. X. 1964 r. Dz. U. 1965 nr 24, poz. 157.

¹⁰ Neues Deutschland z 4. X. 1964 r.

¹¹ Układ między Polską Rzeczypospolitą Ludową a Niemiecką Republiką Demokratyczną o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy podpisany w Warszawie dnia 15 marca 1967 r. Dz. U. 1967 nr 28, poz. 128.

„Wysokie umawiające się strony będą rozwijać i umacniać swe stosunki w dziedzinie kultury i nauki, w szczególności w zakresie szkolnictwa, sztuki, prasy, radia, telewizji, filmu, wychowania fizycznego i turystyki”.

W wyniku nadania współpracy kulturalnej pomiędzy obydwoma krajami, poprzez cytowane tu protokoły i umowy, a szczególnie przez umowę z roku 1964 i układ z 1967, charakteru współpracy międzypaństwowej, wykształcono wzdłuż granicy na Odrze i Nysie różnego rodzaju formy szeroko pojętej współpracy międzyregionalnej. Kontakty te kształtowały się już w następnych latach po podpisaniu pierwszej umowy międzypaństwowej. Województwo szczecińskie nawiązało kontakty z okręgiem Rostock, Zielona Góra początkowo z Cottbussem i Frankfurtem, Wrocław z Dreznem. Poóźniej kontakty z Cottbussem przejął Poznań i w pewnej mierze Opole — przede wszystkim z Budziszynem i placówkami lużyckimi w okręgu Cottbus.

Szczegółowe przykłady współpracy kulturalnej pomiędzy województwem zielonogórskim i okręgiem frankfurckim zostaną w dalszej części przytoczone. Tu jedynie wspomnijmy, że współpraca kulturalna pomiędzy przygranicznymi regionami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Niemieckiej Republiki Demokratycznej na środkowym Nadodrzu ma dziś już przeszło 17-letnią tradycję. Pierwsze kontakty rozpoczęły się jeszcze w roku 1952, a pierwsza umowa o współpracy przygranicznej — w tym również o współpracy kulturalnej — przyjęta na sesjach Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze i Rady Okręgu we Frankfurcie, została podpisana przez obie strony w roku 1962¹². Towarzysze niemieccy — wyrażają podczas częstych kontaktów z naszymi towarzyszami zdanie, iż realizacja współpracy przygranicznej pomiędzy Zieloną Górą i Frankfurtem nad Odrą jest dobrym przykładem kształtowania nowych stosunków pomiędzy naszymi krajami i narodami, że jest to dobra droga do przewartościowania uprzedniego bilansu kontaktów pomiędzy narodem polskim i niemieckim.

Ważne i specyficzne zadanie w przewartościowaniu owego bilansu przypada w udziale polskim i niemieckim naukowcom. Poznanie źródeł i metod germańskiego nacisku politycznego, wojskowego i demograficznego na zachodnie plemiona polskie oraz ekspansji niemieckiego imperializmu przyczyni się do wyeliminowania wszystkich jego skutków i przejawów. Doceniając polityczne znaczenie nauki w dzisiejszej rzeczywistości — w szczególności badań historycznych — należy wysoko ocenić współpracę niemieckich i polskich historyków. „W maju 1956 roku zapoczątkowano cenną inicjatywę dotyczącą współpracy naukowej historyków polskich i niemieckich. Na konferencji odbytej w dniach od 7 do 11 maja w Warszawie ukonstytuowała się Polsko-Niemiecka Komisja Historyczna pod patronatem Instytutów Historii Polskiej i Niemieckiej Akademii Nauk. Utworzenie tej komisji ma na celu wzajemną szeroką informację o zamierzeniach naukowych, współudział w rozwoju międzynarodowej współpracy z historykami, szczególnie postępowy-

¹² O porozumieniu między okręgiem Frankfurt nad Odrą a Zieloną Górą mówi pismo WRN z dnia 15. I. 1962 r. Nr Org. 1—9/1/62 skierowane do Kierowników Wydziałów WRN. Samo jednak porozumienie jest niedostępne lub zaginęło. Z tekstu tego pisma należy wnioskować, że samo porozumienie zostało zawarte pod koniec roku 1961 lub w pierwszych dniach stycznia 1962 r. „Porozumienie o współpracy regionów przygranicznych województwa zielonogórskiego i Okręg Cottbus, Zielona Góra — Cottbus 29 kwietnia 1963”. Sprawy kultury, sportu — turystyki porozumienie to precyzuje w punkcie 6: „Prezydium zainteresowanych Rad Narodowych polecają podległym organom oświaty, kultury, sportu i turystyki opracowanie odpowiednich wniosków dotyczących współpracy na rok 1964... Współpraca w dziedzinie sportu i kultury w roku 1963 zrealizowana jest według odpowiednio zawartej umowy”. Samych umów nie udało się niestety odnaleźć w archiwach WRN. Za następne lata podpisywano regularnie porozumienia o współpracy województwa zielonogórskiego i okręgu Frankfurt, współpraca z Okręgiem Cottbus odbywa się na zasadzie jednorazowych porozumień.

mi historykami krajów kapitalistycznych, udzielanie sobie wzajemnej pomocy w opracowywaniu podręczników i innych dzieł syntetycznych, organizowanie konferencji naukowych poświęconych problemom interesujące obie strony. Przewidziane są wspólne wydawnictwa materiałów i monografii, współpraca archiwalna, współpraca między czasopismami historycznymi obydwu krajów, wymiana historyków dla prowadzenia kwerend archiwalnych oraz wymiana publikacji¹³.

Współpraca pomiędzy polskimi historykami i naukowcami z NRD została przyjęta przez świat naukowy obu krajów bardzo przychylnie. Zdawano sobie sprawę, że wynikiem tej współpracy będzie pogłębienie i poszerzenie badań historycznych, umocnienie współpracy i dalszy krok w dziele pokojowego budownictwa socjalizmu po obu stronach Odry i Nysy Łużyckiej. Współpraca ta była jednak przede wszystkim jedną z dróg do osiągnięcia właściwych i pogłębionych wyników pracy naukowej nad historią Wielkopolski i Pomorza oraz nad historią stosunków polsko-niemieckich¹⁴.

Współpraca ta ma jednak szczególne znaczenie dla poznawania historii Ziemi Lubuskiej, która do przełomu XIII i XIV wieku stanowiła region względnie zwarty, a w wyniku różnych procesów dziejowych wcześniej znalazła się pod panowaniem Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Przeważająca część dokumentów znalazła się w archiwach niemieckich i jeżeli nie uległy zniszczeniu podczas działań wojennych nadal się tam znajdują¹⁵. Wykorzystanie tych bogatych materiałów¹⁶ i zrekonstruowanie historii naszego regionu to jedno z naczelných zadań naszego ośrodka naukowego. Udostępnienie nam archiwaliów z NRD jest cennym wynikiem tej współpracy. Do współdziałania Instytutów Historii Akademii Nauk dołączyła się w późniejszym czasie również współpraca Towarzystw Historycznych Polski i NRD. Na rezultaty nawiązanej w maju 1956 roku współpracy nie czekano długo. W wydawnictwie naukowym Niemieckiej Republiki Demokratycznej „Ruetten und Loening” poczęły się ukazywać „Zeszyty Komisji Historyków NRD i PRL”, w których publikowano wyniki wspólnych badań, a także tłumaczenia interesujących polskich prac historycznych. Liczne artykuły i rozprawy historyków z NRD opublikowane w polskich periodykach, prace naukowców polskich ogłoszone w NRD oraz prace oparte o archiwalia NRD-owskie są jej dowodem. Przykładowo wymienimy kilka polskich czasopism, w których publikują historycy z NRD: *Studia Źródłoznawcze*, *Studia i Materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza*, *Sobótka*, *Przegląd Zachodni*. Moglibyśmy cytować dalsze tytuły, ale już wymienione wskazują na wagę jaką do współpracy przywiązują środowiska naukowe obu krajów. Do tej współpracy włączyła się także jedna z najmłodszych uczelni technicznych w kraju, Wyższa Szkoła Inżynierska w Zielonej Górze. Współpraca z wyższą uczelnią techniczną

¹³ Z. Kaczmarczyk „Wstęp”: *Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza*, t. II, z. 2, Poznań 1957, PWN, s. 5.

¹⁴ Op. cit., s. 5.

¹⁵ W ostatnich latach ukazało się wiele prac — napisanych w oparciu o archiwalia NRD — bardzo istotnych dla poznania stosunków polsko-niemieckich w przeszłości, stosunków ludnościowych na ziemiach przygranicznych, o także dla historii gospodarczej tego terenu. Przykładowo wymienimy książki Jana Wasickiego „Opis Poznania w roku 1793”, „Miasta Zachodniego Pogranicza Wielkopolski”, czy „Opisy Miast Polskich” 1793—1794”, czy Tadeusza Łado-górskiego „Generalne tabele statystyczne Śląska 1787”. O wielkich zasadach archiwalnych dotyczących ziem polskich można się przekonać zaglądając do „Übersicht über die Bestände des Brandenburgischen Landeshauptarchivs” t. IV i V. Przegląd i wybór archiwaliów NRD do dziejów Wielkopolski i Pomorza przedstawił Franciszek Paprocki w tomie II, z. 2 oraz t. V, z. 1 „Studiów i Materiałów do dziejów Wielkopolski i Pomorza”.

¹⁶ Dokumente der Aussenpolitik der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik, t. X, s. 469: Protokół o wymianie materiałów archiwalnych pomiędzy PRL i NRD z dnia 13. V. 1961 r.

w Karl-Marx-Stadt rozpoczęta przed kilkoma laty, jest kontynuowana z pożytkiem dla obu partnerów.

Ukazały się w NRD — poza licznymi pozycjami baletrystycznymi, o których jeszcze będziemy mówić — również prace Oskara Langego, Bogdana Suchodolskiego, Kazimierza Opałka, Witolda Hensla — którego praca „Słowianie we wczesnym średniowieczu” została wysoko oceniona przez historiografię w NRD — a „Zarys logiki” Kazimierza Ajdukiewicza doczekała się kilka wznowień i została uznana za jeden z obowiązujących podręczników uniwersyteckich tego przedmiotu. Dalsze wymienianie nazwisk i tytułów pozostawmy bibliografom, w tym miejscu należy odnotować fakt, że w latach 1964—1968¹⁷ wydano w NRD w niemieckiej wersji językowej ponad 45 tytułów oryginalnych prac naukowych i literackich (bez uwzględnienia beletrystyki).

Współpraca historyków Polski i NRD jest częścią wielkiego współdziałania i współtworzenia nowych socjalistycznych wartości kulturalnych, w którym uczestniczą przedstawiciele różnych dziedzin nauki, sztuki i kultury.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje literatura tłumaczona z języka niemieckiego na polski, względnie prace autorów polskich poświęconych literaturze niemieckiej. Bibliografia¹⁸ opracowana w Katedrze i Zakładzie Historii Literatury Niemieckiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, obejmująca lata 1945—1958 przytacza 922 pozycje bibliograficzne. Przy czym z bardzo pobieżnego przeglądu zawartości tej bibliografii wynika, że statystyka wyrażająca liczbę pozycji bibliograficznych, ukazujących się w poszczególnych latach wykazuje stałą tendencję wzrostu. Przypomnijmy, że już w roku 1954 ukazało się w Polsce 29 tytułów literackich tłumaczonych z języka niemieckiego. Łączny nakład tych pozycji wyniósł 434 tysiące egzemplarzy¹⁹. Dziś liczba tytułów literatury beletrystycznej i społeczno-naukowej tłumaczonych z języka niemieckiego sięga ponad 50 rocznie. Poważną pozycję stanowią, obok literatury klasycznej, utwory pisarzy współczesnych NRD. Wśród najpoczytniejszych dzieł współczesnej literatury naszego zachodniego sąsiada znajdują się dzieła Anny Seghers, Bertolda Brechta, Willi Bredla, Bodo Uhse, Stefana Hermelina i Erwina Strittmattereda, a z najmłodszej generacji literatów książki Christy Wolf, Helmuta Preisslera, Arnima Müllera, Helmuta Bobrowskiego, Eriki Neutsch, Hermana Kanta i innych. W wyniku umów i współpracy pomiędzy Związkiem Literatów Polskich i Związkiem Pisarzy NRD ukazało się u naszego zachodniego sąsiada szereg opracowań i antologii, np. „Antologia prozy polskiej”, „Antologia poezji polskiej”, „Antologia dramatu polskiego”²⁰. Pozycje te znajdowały się przez wiele tygodni na czołowych miejscach ankiety „Najpoczytniejsze książki w naszej Republice” prowadzonej stale przez miesięczny dodatek literacki Neues Deutschland. Jedną z ostatnich pozycji książkowych prezentującą literaturę pisarzy NRD, która ukazała się na polskim rynku wydawniczym jest antologia niemieckiej poezji współczesnej²¹.

Wszystkie te publikacje spełniają jedno naczelne zadanie — uzupełniają obraz życia naukowego i literackiego sąsiada, są drogą do zacieśniania kon-

¹⁷ Dane z Deutsche Bücherei z Lipska, znajdujące się w materiałach autora.

¹⁸ Literatura niemiecka w Polsce — Bibliografia 1945—1958 opracowała Maria Wrzeciono. Prace Wydziału Filologicznego, Seria Filologia Germańska Nr 2 UAM, Poznań 1966.

¹⁹ Liczby te zestawiono przykładowo na podstawie materiałów bibliograficznych.

²⁰ Antologie te ukazały się w latach 1965—1967 w wydawnictwie „Volk und Welt”.

²¹ „Dopowiedzenie świtu” — Antologia poezji Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1969.

taktów między obu krajami. Regularny udział wystawców NRD w Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie przyczynia się do wzrostu książki niemieckiej naszego zachodniego sąsiada wśród polskich księgarzy i czytelników. W salach Pałacu Kultury i Nauki organizowano na przestrzeni ostatnich lat kilkakrotnie wystawy książek z NRD połączone ze sprzedażą. 400 tytułów prac naukowych prezentowała ostatnia wystawa, która odbyła się w dniach 24—29 marca 1969 roku²².

W kwietniu ubiegłego roku wystawiono w salach Pałacu książki w języku łużyckim, wydane przez wydawnictwo Domowina z Budziszyna²³. Ten najmniejszy z ludów słowiańskich — posiadający w ramach państwowości NRD autonomię kulturalną — posiada niespotykaną w jego historii liczbę czynnych pisarzy i naukowców. Dowodem są zamieszczone w Biuletynie opisy bibliograficzne 136 pozycji książkowych. Wiele z nich to pozycje naukowe „Instytutu za serbski Ludospyt”, a niektóre odnoszą się również do obszarów naszego województwa.

Ważnym przedsięwzięciem w popularyzacji najnowszych osiągnięć literackich jest umowa o współpracy Związku Literatów i Związku Pisarzy NRD za lata 1969 i 1970²⁴. Uczestniczący w wymianie pisarze prezentują przede wszystkim tematykę jubileuszową: 25-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w NRD, a 20-lecia Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Polsce.

W wymianie i percepcji dzieł teatralnych naszego sąsiada istotną przeszkodą są bariery językowe. Ale mimo tych trudności spektakle zespołów teatralnych, przedstawiających osiągnięcia dramaturgiczne naszego zachodniego sąsiada stanowią żywo dyskutowane wydarzenia kulturalne. Występy Opery Berlińskiej, Opery Komicznej, czy Berliner Ensemble — teatru Bertolda Brechta i Heleny Weigel — są w Polsce wydarzeniem wysokiej rangi. Do ciekawej konfrontacji artystycznej doszło w 1962 roku podczas warszawskich występów Berliner Ensemble. Zespół ten wystawił wówczas „Kariere Artura Ui” Bertolda Brechta. W Teatrze Współczesnym wystawiano wówczas tę samą sztukę z Tadeuszem Łomnickim w roli głównej. Także Teatr im. Leona Kruczkowskiego w Zielonej Górze nawiązał w 1956 roku kontakty z teatrem w NRD. Teatr w Döbbeln w Saksonii wystawił wówczas „Damy i Huzary” Aleksandra Fredry. W Zielonej Górze prezentowano wówczas widzom „Intrygę i miłość” Friedricha Schillera²⁵.

W wyniku możliwości przygotowania tłumaczeń dialogów, żywsza jest wymiana filmów pomiędzy współpracującymi krajami. Współczesne filmy Niemieckiej Republiki Demokratycznej są żywo dyskutowane w naszym kraju i są przykładem zaznajamiania polskiego widza ze zmianami jakie zachodzą w życiu społecznym i kulturalnym naszego zachodniego sąsiada. Wymieńmy tu wyświetlane w programie telewizyjnym „Kłęski i nadzieje”, serię filmów o amerykańskich pilotach w Wietnamie „Piloten in Pijamas” czy serial

²² Książka naukowa Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Katalog wystawy 24—29. III. 1969 r. Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN. Warszawa — Pałac Kultury.

²³ Książki Łużyckie Wydawnictwa Domowina — Budziszyn (NRD). Katalog Wystawy 8—12. IV. 1959 r. Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN. Warszawa — Pałac Kultury. Wystawa ta była również eksponowana w Krakowskiej Bibliotece Jagiellońskiej. Wydawnictwo Domowina jest jedyną instytucją wydającą książki w języku łużyckim.

²⁴ Od 5—7. III. 1969 r. odbyło się w Budapeszcie spotkanie pisarzy krajów demokracji ludowej: Bułgarii, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR, na którym omówiono współpracę związku pisarzy tych krajów (za Miesięcznikiem Literackim, maj 1969). Natomiast 16—18 stycznia 1970 r. odbyło się w Warszawie kolejne spotkanie — wspólne obrady Prezydów Związku Pisarzy PRL i NRD (Trybuna Ludu) rok XXII, nr 7674 z dnia 21. I. 1970).

²⁵ Współpraca ta była do chwili obecnej jedynym przykładem współpracy teatrów regionów przygranicznych. W planach współpracy na najbliższe lata przewiduje się podjęcie kontaktów teatralnych.

„Dr Schlüter” oraz liczne filmy długometrażowe wyświetlane w polskich kinach. Są one dowodem angażowania się niemieckich twórców w najaktualniejsze wydarzenia polityczne i społeczne Europy, Azji i Ameryki. W pryncypialnym marksistowskim stawianiu spraw pokoju, socjalizmu i internacjonalizmu przedstawiciele świata sztuki i kultury są szermierzami pokoju, humanizmu i postępu.

Z oczywistych względów prezentacja niemieckiej muzyki i zespołów muzycznych ma bogatszą tradycję niż kontakty zespołów dramatycznych. Kontakty polskich i niemieckich orkiestr i solistów, dyrygentów przyczyniają się do ożywienia wzajemnych kontaktów kulturalnych, do wzajemnego zrozumienia i osobistego poznania. Liczne koncerty orkiestry Gewandhausu z Lipska, które odbywały się na przestrzeni ubiegłych lat w wielu miastach Polski, chóru chłopięcego Kreuzchor z Drezna, udział młodych pianistów z NRD w konkursach chopinowskich, gościnne występy dyrygentów o światowej sławie: prof. Franza Konwitschnego, prof. Henryka Kocha czy Hermana Abendrohta — to jedynie nieliczne, ale jednocześnie najbardziej typowe i charakterystyczne przykłady z bogatego plonu współpracy i prezentacji niemieckiego dorobku muzycznego w Polsce. A przecież można by tu przytoczyć wiele koncertów kameralnych i symfonicznych, a także recitale, w programie których widzimy dzieła wybitnych twórców i postępowych artystów niemieckich, od Bacha i Beethovena po Brechta (myślimy o jego songach) Kurta Weilla i Hansa Fislera. Słynne w Europie Festiwale Muzyki Organowej w Sopocie i Kamieniu Pomorskim nie pomijają twórczości wybitnych niemieckich organistów Bacha, Buxtehudego czy współczesnych kompozytorów, zapraszając do udziału w Festiwalu wybitnych wykonawców z NRD. Znany i ceniony w Polsce jest udział w Warszawskiej Jesieni wybitnych zespołów kameralnych z NRD²⁶.

Obszerną dziedziną współpracy kulturalnej NRD i Polski jest malarstwo i plastyka. Do tradycji należą wystawy malarskie i plastyczne organizowane przez Dom Kultury Polskiej w Berlinie oraz Ośrodek Kultury i Informacji NRD w Warszawie. Na przestrzeni ostatnich lat przedstawiono polskiemu społeczeństwu w szeregu ekspozycjach tradycje postępowe i rewolucyjne niemieckiego malarstwa. Wspomnijmy jedynie o dwóch ekspozycjach: wystawie postępowej malarki niemieckiej Käte Kollwitz oraz o wystawie malarza i plastyka Otto Nagla. Wielkie zainteresowanie wywołała wśród mieszkańców stolicy eksponowana w Warszawie wystawa plakatu i karykatury politycznej, a także wystawa reprodukcji artystycznej. Ta ostatnia miała cechy komercyjalne i dlatego należy tu stwierdzić, że rzadziej wystawia się w Polsce dzieła wielkich mistrzów niemieckich ze zbiorów muzeów w NRD. Do wydarzeń artystycznych i politycznych należy protokół podpisany dnia 19 marca 1959 roku. Polska zwróciła na podstawie tego protokołu 117 obrazów malarzy niemieckich z XIX i XX wieku muzeom w NRD, które w wyniku działań wojennych znalazły się na terenie naszego kraju. W Pergamon-Muzeum w Berlinie odbyła się wówczas wystawa tych dzieł zatytułowana: „Niemieckie malarstwo — dar przyjaźni narodowi niemieckiemu od narodu polskiego”²⁷.

Szczególne zadanie w wymianie dorobku kulturalnego Polskiej Rzeczy-

²⁶ Obszerne omówienie przedstawię teatralnych, koncertów i recitali a także wystaw i tłumaczonych wydawnictw do roku 1964 podaje artykuł „Stosunki kulturalne NRD i Polski w minionym 20-leciu”, *Przegląd Zachodni* 1964/5-6.

²⁷ Dokumente der Aussenpolitik der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik, t. IV, s. 171. Protokół o przekazaniu przez PRL NRD 117 obrazów z dnia 19. III. 1953 r.

pospolitej Ludowej i Niemieckiej Republiki Demokratycznej spełniają ośrodki masowego przekazu — a więc radio, telewizja i prasa. Mają one z jednej strony informować o najważniejszych przejawach życia sąsiedzkiego kraju, z drugiej strony kształtować opinię o nim. W prasie codziennej i czasopismach, w programach radiowych i telewizyjnych obu krajów spotykamy bieżące informacje jak również publikacje o charakterze ogólnym i szczególnym sąsiada. Prowadzone są Bibliografie²⁸ tych publikacji obejmujące rokrocznie obszerną liczbę pozycji. W tym rejestrze publikacji dziennikarskich „Gazeta Zielonogórska” jest często notowana jako odsyłacz źródłowy, bowiem kontakty pomiędzy naszym dziennikiem a dziennikiem frankfurckim „Neuer Tag” były jednymi z pierwszych regularnych kontaktów przygranicznych na naszym terenie. W wydaniu sobotnio-niedzielnym z dnia 4—5 października 1969 roku „Gazeta Zielonogórska”²⁹ zamieściła artykuł członka Biura Politycznego KC SED i I Sekretarza Komitetu Okręgowego SED we Frankfurcie nad Odrą, zatytułowany „20 lat NRD”. Tow. Erich Mückenberger pisze we wstępie: „Stało się już piękną tradycją, że z okazji świąt państwowych, ważnych wydarzeń w obu naszych krajach, w krajach obozu socjalistycznego lub na świecie, wymieniamy swoje poglądy w partyjnych organach prasowych. Jest to jeden z dowodów stale pogłębiającej się przyjaźni i braterskich stosunków między partiami, rządami, narodami i sąsiadującymi ze sobą województwami Polski i NRD.

25-lecie odrodzenia narodowego Polski znalazło szeroki oddźwięk w prasie NRD, w okręgowej gazecie partyjnej „Neuer Tag” we Frankfurcie nad Odrą, a XX rocznica powstania Niemieckiej Republiki Demokratycznej jest obecnie wydarzeniem w Polsce”. To wydarzenie znajduje w codziennych edycjach „Gazety Zielonogórskiej” swój oddźwięk w postaci felietonów, komentarzy i reportaży przedstawiających zmiany jakie zaszły w ostatnich 20 latach w NRD. Szczególnie wiele zmieniło się w przyodrzańskim okręgu Frankfurt, dawniej regionie junkrów i pruskich koszar. Powstały tam nowe obiekty socjalistycznego przemysłu, między innymi Nowa Huta w Eisenhüttenstadt. Robotniczy Teatr Muzyczny nrd-owskiej Nowej Huty dobrze znany jest mieszkańcom województwa zielonogórskiego — występował bowiem w ostatnich pięciu latach z ponad 10 koncertami. Ostatnie koncerty odbyły się w ramach „Dni Lubska” i „Dni Zielonej Góry” w dniach od 25 do 27 września 1969 roku. Pierwsze występy przypadły na rok 1964, kiedy to Robotniczy Teatr Muzyczny w Eisenhüttenstadt uczestniczył w pierwszym Międzynarodowym Festiwalu Pieśni i Tańca. W dwa lata później, w kolejnym Festiwalu uczestniczył zespół im. Louisa Fűrnerberga z Uniwersytetu im. Karola Marksa w Lipsku, w trzecim Festiwalu zespół Centralnej Rady Związków Zawodowych z NRD. W tym międzynarodowym forum twórców ludowych uczestniczą poza zespołami z NRD również zespoły z Czechosłowacji, Bułgarii, Rumunii, Węgier, Jugosławii, Włoch, Związku Radzieckiego³⁰ i oczywiście polskie zespoły. Jest to zatem międzynarodowe forum kontaktów przyjaźni i współpracy różnych narodów.

Kontakty kulturalne pomiędzy przygranicznymi województwami Frankfurt i Zielona Góra są opracowywane przez Wydziały Kultury Wojewódzkich

²⁸ „Bibliographie deutscher Übersetzungen aus den Sprachen der Völker der Sowjetunion und der Länder der Volksdemokratie: „Bibliographie slawistischer Publikationen aus der DDR 1946—1967”.

²⁹ Gazeta Zielonogórska Nr 5297/236 z dnia 4—5. X. 1969 r.

³⁰ Międzynarodowy Festiwal Zespołów Pieśni i Tańca — Folder, Zielona Góra 1966, 1968 oraz dokumentacja Komitetu Organizacyjnego.

Rad Narodowych oraz Wydziały Propagandy Komitetów Wojewódzkich PZPR i SED. Ugodnienia i plany współpracy kulturalnej są częścią planów współpracy przygranicznej Prezydów Wojewódzkich Rad Narodowych i Komitetów Wojewódzkich PZPR i SED.

Po raz pierwszy Wojewódzkie Rady Narodowe podpisały taki plan w roku 1962³¹. W następnych latach uchwalano kolejne plany współpracy przygranicznej Zielonej Góry i Frankfurtu. Wymiana odbywa się na zasadzie wzajemności — zespół czy delegacja polska w okręgu Frankfurtu, zespół czy delegacja nrd-owska w Zielonogórskim. Kontakty przygraniczne odbywają się w dużej mierze na płaszczyźnie województw, rzadziej na płaszczyźnie powiatów. W wymianie uczestniczą zespoły artystyczne, instruktorzy, lektorzy a także oficjalne przedstawicielstwa organów administracyjnych i partyjnych. Ostatnio przystąpiono po raz pierwszy do wspólnego przygotowania wydawnictwa. Z okazji 25 PRL i 20-lecia NRD ukazało się wydawnictwo przygotowane wspólnie przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej i jego odpowiednika w NRD Towarzystwo „Urania”³². Broszura o objętości około 3 arkuszy wydawniczych jest materiałem źródłowym dla prelegentów obu towarzystw i popularyzuje osiągnięcia różnych dziedzin gospodarki i życia społecznego regionów przygranicznych.

Kontakty Teatru im. L. Kruczkowskiego i Teatru im. Henryka Kleista we Frankfurcie przekształciły się po początkowych próbach z Teatrem w Döbeln w kontakty reżyserów i scenografów. Taki rodzaj wymiany doświadczeń wypracowano w obliczu bardzo trudnych do przezwyciężenia barier językowych, choć zanotowano również próby wymiany obcojęzykowej wersji przedstawień. Także zespoły orkiestr symfonicznych Zielonej Góry i Frankfurtu ograniczyły swą współpracę do wymiany dyrygentów.

Najściślejsza jest zatem w dziedzinie kontaktów kulturalnych współpraca amatorskich zespołów kulturalnych, redakcji dzienników i Rozgłośni Polskiego Radia w Zielonej Górze z Rozgłościami w Cottbus i Frankfurcie³³. W planach współpracy Rozgłośni Radiowych opracowano konkretne i szczegółowe plany wymiany audycji radiowych. Z Cottbusem wymiana została zaplanowana na okresy dwumiesięczne — po jednej audycji półgodzinnej, z Frankfurtem wymiana odbywa się częściej przy stosowaniu krótszych form. Przygotowane w Zielonej Górze audycje literackie — słuchowiska i audycje poetyckie z utworami autorów z NRD — a także reportaże literackie i dokumentalne z życia naszego zachodniego sąsiada są emitowane w centralnych programach Polskiego Radia. Na przełomie 1967 i 1968 roku rozgłośnia „Berliner Rundfunk” w Niemieckiej Republice Demokratycznej nadała kilkanaście audycji zatytułowanych „Ziemie nad Odrą”. W tym cyklu — opracowanym również z myślą o słuchaczach zachodniemieckich — przedstawiono zmiany jakie zaszły w byłej junkierskiej części Rzeszy. Pokazano nowoczesny przemysł, ludzi odpowiednio przygotowanych do kształtowania nowego oblicza okręgu Frankfurt. Kiedy w połowie roku emisja tego cyklu dobiegała końca tow. Erich Mückenberger zaproponował by kontynuować cykl i ukazać nowe życie na prawym brzegu Odry. Cykl dalszych czterech audycji zatytułowanych „Ziemie nad Odrą — u przyjaciół” przygotowali redaktorzy

³¹ Patrz przypis 13. Dokument jest zatytułowany „Porozumienie o współpracy regionów przygranicznych”.

³² „25 lat PRL — 20 lat NRD”. Towarzystwo Wiedzy Powszechnej Zarząd Wojewódzki w Zielonej Górze, Towarzystwo Urania Frankfurt nad Odrą, Zielona Góra 1969.

³³ Dokumenty ustalające współpracę między Rozgłościami Zielonogórską a Studiem Frankfurt i Rozgłościami Cottbus znajdują się w archiwum PR w Zielonej Górze.

Studia we Frankfurcie, Berliner Rundfunk z udziałem i przy pomocy dziennikarzy zielonogórskich. Ukazano zatem zmiany gospodarcze, przemysłowe a przede wszystkim społeczne i polityczne jakie zaszły po 1945 roku po obu stronach Odry.

Należy w tym miejscu wspomnieć o wieloletniej działalności Muzeum im. Wilhelma Piecka w Gubinie. Założone przez lubuskich pracowników muzealnictwa przy poparciu Komitetu Wojewódzkiego PZPR w budynku, w którym przez kilka lat żył Wilhelm Pieck, muzeum jest synonimem postępowych tradycji niemieckiego narodu. Rokrocznie jest ono odwiedzane przez liczne rzesze polskich i niemieckich turystów.

Nie chcieliśmy tu przedstawić bibliografii międzypaństwowych kontaktów pomiędzy Polską Rzeczypospolitą Ludową a Niemiecką Republiką Demokratyczną, ani też ich międzyregionalnego odpowiednika. Dlatego jest mało szczegółowych przykładów współpracy. Zależało nam przede wszystkim na wydobyciu charakterystycznych i kierunkowych elementów percepcji socjalistycznej kultury NRD w Polsce. Opracowana przez Kazimierza Kulisiewicza scenografia do be.łińskiej inscenizacji Brechtowskiego „Kauskiego Kredowego Koła”, weryfikacja najnowszych polskich słowników niemiecko-polskich w lipskim wydawnictwie „Enzyklopädie”, czy też prezentowane nam przez niemieckie zespoły artystyczne programy, szczególnie ostatni program Robotniczego Teatru Muzycznego z Eisenhüttenstadt z polskimi tekstami i piosenkami, czy w końcu filmy telewizyjne z NRD są dowodem, że również w kulturze obydwu krajów zachodzą podobne przemiany, że ich rozwój jest oparty na wspólnej idei.

Komunikat zachodniobrzeńskiego biura informacyjnego podawał w połowie 1966 roku³⁴, że NRD zawarła umowy kulturalne z 20 krajami — w tym również z Polską — aktualizowane co dwa lata w szczegółowych planach współpracy. Według tego źródła — NRD należy do 47 międzynarodowych organizacji kulturalnych i naukowych, z których wiele posiada status UNESCO. W 1965 roku 27 zespołów i 200 artystów NRD gościło indywidualnie za granicą a do NRD przybyło 37 zespołów i 317 solistów.

O naukowych kontaktach Niemieckiej Republiki Demokratycznej z zagranicą mówią liczby wyjeżdżających profesorów, docentów i asystentów. Jeżeli w 1956 roku 334 naukowców z NRD udało się za granicę na oficjalne kongresy, konferencje i sympozja, to w roku 1962 wyjeżdżało już 1133, a w dwa lata później liczba ich przekroczyła 1500.

Zdajemy sobie w pełni sprawę z tego, że przedstawiony obraz współpracy kulturalnej i naukowej pomiędzy NRD a PRL w minionym 25-leciu nie jest pełny. Mogliśmy podać jedynie niektóre — choć charakterystyczne — przykłady tej współpracy. Ale mimo pewnej skrótowości możemy sobie pozwolić na wyciągnięcie kilku wniosków.

Niemiecka Republika Demokratyczna może się poszczycić wieloma osiągnięciami w życiu artystycznym i kulturalnym. Twórcami tych osiągnięć są wybitni artyści — muzycy, literaci, filmowcy, w pewnej mierze również malarze i plastycy, cenieni nie tylko w kraju, ale również za granicą. W tym żywym i pulsującym życiu artystycznym i kulturalnym dostrzegamy internacjonalistyczną potrzebę zaznajomienia świata z tymi osiągnięciami. W szczególności sposób ta potrzeba występuje w stosunku do bratnich krajów socjali-

³⁴ Cytuję za „Przeglądem Zachodnim” 1967, nr 1: „Współpraca kulturalna i naukowa NRD z zagranicą”, s. 187.

stycznych, w których kształtowanie modelu życia społecznego i kulturalnego oparto na identycznych podstawach ideologicznych. Wykorzystywanie w pracy z widzem i słuchaczem najnowszych osiągnięć psychologii — w Polsce możemy to stwierdzić na przykładzie prężnej pracy Ośrodka Kultury i Informacji NRD w Warszawie — przynosi realne korzyści. Angażowanie się twórców po stronie socjalizmu, internacjonalizmu i międzynarodowej współpracy kulturalnej znajduje swe efekty w nawiązaniu niezwykle licznych kontaktów kulturalnych i artystycznych z wieloma krajami na wszystkich kontynentach świata. W praktyce wymiany dóbr kulturalnych i naukowych — dobrze eksponatów i tematów — decydują przede wszystkim wartości ideologiczne i wysoka ranga humanizmu socjalistycznego, wartości poznawcze, naukowe i estetyczne. Działacze polityczni i kulturalni są żywotnie zainteresowani zapoznaniem społeczeństwa zaprzyjaźnionego kraju socjalistycznego z tradycjami robotniczymi i rewolucyjnymi niemieckiej kultury i sztuki. U podstawy takiego programu leżą koncepcje ideowego wychowania przez sztukę, likwidacji pozostałości burżuazyjnej kultury drobnomieszczańskiej. Także i nowa sztuka — szczególnie plastyczna — musi spełniać te wymagania.

Dążenia do stworzenia nowego modelu życia kulturalnego i twórczości artystycznej wynikały z przemian ustrojowych i politycznych jakie zaszły na tym terenie Niemiec po roku 1945. Z przebudową struktury społecznej, przemysłowej i gospodarczej nierozzerwalnie związana była przebudowa życia kulturalnego i artystycznego, ich założeń programowych i ideowych. Stworzenie modelu socjalistycznej kultury jest wynikiem konsekwentnej działalności socjalistycznej Partii Jedności, rządu i całego postępowego społeczeństwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej.